

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, СЕРТИФІКАЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

У статті розглядаються питання, пов'язані з поняттям та ознаками адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції. Виокремлено характерні особливості адміністративної відповідальності у галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, стандартизація, сертифікація, метрологія, якість продукції.

В статье рассматриваются вопросы, связанные с понятием и признаками административной ответственности за правонарушения в сфере стандартизации, сертификации, метрологии и качества продукции. Выделены характерные особенности административной ответственности в области стандартизации, сертификации, метрологии и качества продукции.

Ключевые слова: административная ответственность, стандартизация, сертификация, метрология, качество продукции.

The article discusses issues related to the concept and features of administrative responsibility for violations in the field of standardization, certification, metrology and quality. The characteristics of administrative responsibility in the field of standardization, certification, metrology and quality have been outlined.

Keywords: administrative responsibility, standardization, certification, metrology, quality.

Постановка проблеми. Входження України в ринкові відносини, вступ до світової організації торгівлі, а також розширення торгівельних зв'язків з Європейськими країнами вимагає високоякісної, конкурентоспроможної продукції, що відповідає міжнародним вимогам. Це можливе при використанні новітніх технологій, а також за наявності відповідного рівня знань у спеціалістів, що повинні, крім професійної технічної підготовки, ґрунтовно знати нормативно-правову, технічну та іншу документацію з питань якості, стандартизації, метрології та сертифікації. Система вітчизняного та міжнародного законодавства в повній мірі забезпечує регулювання відносин у сфері стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Проте, недостатній рівень фахової підготовки спеціалістів, а також відсутність бажання дотримуватися встановлених правил, норм та стандартів призводить до правопорушень у даній сфері, наслідки яких є небезпечними і шкідливими. Вони негативно впливають на сам процес виробництва, якість продукції, зменшують конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках.

У зв'язку з цим, виникає потреба у комплексному дослідженні питань адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях до окремих аспектів адміністративної відповідальності звертаються у своїх працях Б.В. Авер'янов, В.С. Анджієвський, Д.В. Астахов, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, М.В. Костенников, Д.М. Лук'янець, О.І. Остапенко, Б.В. Россинский, Л.І. Сопільник, І.Н. Тимченко та інші. Праці вказаних науковців створюють методологічні передумови для всебічного дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. Водночас ватро зазначити, що монографічні праці та спеціальні дисертаційні дослідження зазначеної проблеми в Україні наразі відсутні.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства і наукових праць, визначити поняття та охарактеризувати основні ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції.

Виклад основного матеріалу. За вчинення адміністративних правопорушень у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції у більшості випадків передбачена адміністративна відповідальність.

Адміністративна відповідальність – один із видів юридичної відповідальності, що настає у наслідок вчинення особою проступку визначеного Кодексом України про адміністративні правопорушення, як адміністративне правопорушення.

Становлення та розвиток інституту адміністративної відповідальності має вельми цікаву історію. Адміністративна відповідальність отримала свій розвиток ще в античному праві.

Нормативна регламентація відносин, подібних до відносин сучасної адміністративної відповідальності, з'являється на теренах нашої держави в другій половині XIX сторіччя [1, с.15]. Відповідно поштовхом до виникнення відносин адміністративної відповідальності було прагнення відокремити незначні правопорушення

від злочинів (за ознакою ступеня суспільної небезпеки) і встановити спрощену процедуру розгляду справ про такі правопорушення. Спочатку це відбувалося в рамках судової системи, але згодом встановлюється й адміністративний порядок розгляду таких справ і застосування відповідних стягнень [1, с.17].

В науковій адміністративно-правовій літературі визначення поняття адміністративної відповідальності трактують по-різному, проте вони у своїй більшості є подібними за своїм змістом. Наприклад, М.С. Студенікіна відзначає, що «під адміністративною відповідальністю найчастіше розуміється застосування ... частини заходів адміністративного примусу, а саме – адміністративних стягнень» [2, с.88]. За визначенням І.А. Галагана, адміністративна відповідальність – застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень, сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм, до винних у вчиненні адміністративних проступків, що містять державний і громадський осуд, засудження їх особи і протиправного діяння, що виявляється у негативних для них наслідках, які вони зобов'язані виконати, і переслідують цілі їх покарання, виправлення і перевиховання, а також охорони суспільних відносин у сфері радянського державного управління [3, с.41].

На думку Г.П. Бондаренко, адміністративна відповідальність – це форма реагування держави на правопорушення, яке виявляється в застосуванні повноважними державними органами, службовими особами, громадськістю до винної особи адміністративних санкцій у межах і порядку, встановлених законодавством; це обов'язок правопорушника звітувати за свою протиправну поведінку і зазнавати за неї несприятливих наслідків, передбачених санкцією правової норми [4, с.84]. С.Т. Гончарук вважає, що адміністративна відповідальність як різновид правової відповідальності – це специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установленому законом порядку [5, с.19].

В сучасній науці з адміністративного права адміністративну відповідальність, здебільшого, пов'язують із застосуванням заходів державного примусу, розглядають як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування санкцій [6, с.319]. Зокрема, В.К. Колпаков вважає, що адміністративна відповідальність – це примусове, з дотриманням встановленої процедури застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [7, с.290].

Найчастіше в українському адміністративному праві зустрічаються такі визначення поняття адміністративної відповідальності:

- 1) адміністративна відповідальність – це застосування до правопорушника заходів примусу (Л. Коваль, Ю. Битяк, В. Зуй);
- 2) адміністративна відповідальність – це визначення обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень (Є. Додін);
- 3) адміністративна відповідальність – це сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням до суб'єкта проступку адміністративних стягнень (І. Голосніченко);
- 4) адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником (А.П. Ключниченко) [8, с.76].

Колектив авторів підручника «Адміністративне право України» за редакцією професора В.Б. Авер'янова, зазначають, що адміністративна відповідальність є різновидом юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративно-правових відносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачений нормами адміністративного права особливих санкцій-адміністративних стягнень [9, с.430-431].

На противагу цьому, інша група авторів «Адміністративне право України» за загальною редакцією професора С.В. Ківалова, вказують, що адміністративна відповідальність – окремий вид юридичної відповідальності, що має свої власні ознаки та підстави [10, с.216-217].

Також для порівняння можна навести ще й інші визначення цього поняття наведені окремими науковцями російського адміністративного права. Зокрема, В.А. Мельников до змісту поняття адміністративної відповідальності відносить різновиди державного примусу, що забезпечують виконання адміністративно-правових зобов'язань правопорушником відповідати за свою протиправну поведінку [11, с.105].

Ще один дослідник, Л.Л. Попов стверджує, що адміністративна відповідальність – це реалізація адміністративно-правових санкцій, які застосовуються уповноваженим органом або посадовою особою до громадян та юридичних осіб, які вчинили правопорушення [12, с.105].

Іноді у спеціальній літературі зустрічаються досить незвичні визначення поняття адміністративної відповідальності. Так, наприклад, російський дослідник А.Б. Агапов пропонує таке визначення: «адміністративна відповідальність є різновидом правової відповідальності, суб'єктами якої є Російська Федерація, її регіони, уповноважені ними юридичні особи, органи виконавчої і законодавчої влади, суди, наділені повноваженнями у сфері адміністративного правосуддя, посадові особи вказаних органів, а також фізичні особи» [13, с.11]. Проте, на наш погляд, варто погодитись з думкою Д.М. Лук'янця, що таке визначення

поняття адміністративної відповідальності є методологічно неправильним, оскільки воно містить у собі тільки одну ознаку – суб'єкта, який здійснює притягнення до адміністративної відповідальності [1, с.17].

Якщо теоретичні узагальнення поняття адміністративної відповідальності серед учених-адміністративістів у своїй більшості є подібними і мало відрізняються між собою за змістом, то суперечливим залишається його визначення законодавчим шляхом [14, с. 92].

Проте розуміння адміністративної відповідальності у вигляді визначення (дефініції) до цього часу в жодному нормативно-правовому акті не зафіксовано, хоча вони використовують це поняття [6, с.319]. Зокрема, термін «адміністративна відповідальність» широко використано в Кодексі України про адміністративні правопорушення і глава II його Загальної частини має назву «Адміністративні правопорушення і адміністративна відповідальність», але слід зазначити те, що чинний КпАП не дає визначення адміністративної відповідальності. Він лише обмежується вказівкою про те, що мірою адміністративної відповідальності є адміністративне стягнення, яке застосовується з метою перевиховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення і запобігання вчиненню правопорушень. [15, с.440]. Відповідно, відсутність законодавчого визначення поняття адміністративної відповідальності породжує жваві дискусії серед науковців щодо його сутності та змісту. І тут ми погоджуємося з думкою К.С. Вельського, який вважає, що «для того щоб поняття використовувалося у суспільстві ефективно, запам'ятовувалось людьми, ставало часткою їх правосвідомості, йому потрібно дати визначення у законодавчому акті» [16, с.20].

Отже, адміністративна відповідальність є необхідним стимулятором правомірної поведінки, сприяє вихованню почуття морального і правового боргу перед суспільством і державою, підвищення суспільно-політичної активності кожного громадянина. Відповідно, як зазначає Д.М. Лук'янець, для застосування положення КпАП за його межами, необхідно мати законодавче визначення поняття адміністративної відповідальності, яке має відображати сутність цього правового явища і містити в собі необхідні та достатні класифікаційні ознаки цього виду юридичної відповідальності [1, с.25].

Що ж стосується поняття адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції, то законодавчого закріплення такого визначення теж не має, існують лише позиції декількох науковців щодо цього притання.

О.І. Остапенко та Л.О. Сопільник вважають, що під адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції слід розуміти передбачене нормами права реагування держави в особі уповноважених на це державних органів і посадових осіб на адміністративне правопорушення і застосування до порушника передбачених в законі адміністративних покарань [14, с.94].

На наш погляд, під адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції слід розуміти передбачене нормами права реагування держави в особі уповноважених на це державних органів і посадових осіб на адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції і застосування до осіб, які їх вчинили адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру у порядку, визначеному нормами адміністративного права.

Як явище правової дійсності адміністративна відповідальність характеризується двома видами ознак. По-перше, це ознаки, властиві юридичній відповідальності в цілому (основні); по-друге, ознаки, що відмежовують адміністративну відповідальність від інших видів юридичної відповідальності (похідні).

Оскільки адміністративна відповідальність в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції є окремим видом адміністративної відповідальності в цілому, то відповідно їй притаманні ознаки останньої.

Зокрема, для адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції характерними є такі ознаки:

Ø адміністративна відповідальність у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції – це різновид державного примусу, який реалізується уповноваженими органами і посадовими особами на основі права;

Ø негативні наслідки у вигляді адміністративно-правової санкції за вчинені протиправні дії в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції;

Ø вчинення адміністративного правопорушення у сфері стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції за яке Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність;

Ø притягнення до адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції здійснюється у позасудовому та судовому порядку [14, с.94].

Проведене дослідження в цілому дозволяє дійти наступних висновків:

- Ї адміністративна відповідальність є необхідним стимулятором правомірної поведінки, сприяє вихованню почуття морального і правового боргу перед суспільством і державою, підвищення суспільно-політичної активності кожного громадянина;
- Ї під адміністративною відповідальністю в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції слід розуміти передбачене нормами права реагування держави в особі уповноважених на це державних органів і посадових осіб на адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції і застосування до осіб, які їх вчинили адміністративних

- стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру у порядку, визначеному нормами адміністративного права;
- ü визначення поняття та особливостей адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції має як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичне значення проявляється у можливості визначення окремих методологічних аспектів пізнання зазначеного правового явища, можливості комплексно підійти до його дослідження і відобразити зв'язок з іншими правовими інститутами. Практичне (прикладне) значення зумовлене тим, що наявність цілісної картини адміністративної відповідальності в галузі стандартизації, сертифікації, метрології та якості продукції дозволяє врегулювати всю сферу відносин як матеріальних, так і процесуальних, які виникають у зв'язку вчиненням адміністративного правопорушення у цій галузі, запобігаючи, таким чином, прогалинам в їх регулюванні.

Література:

1. Лук'янець Д.М. *Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку: Монографія / Лук'янець Д.М. . – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.*
2. *Советское административное право / Под ред. В.И. Половой и М.С. Студеникиной. – М.: Юрид. лит., 1988. – С. 88.*
3. *Галаган И.А. Административная ответственность в СССР / Галаган И.А. – Воронеж: ВГУ, 1970. – С. 41.*
4. *Бондаренко Г.П. Административна відповідальність в СРСР / Бондаренко Г.П. – Львів: ЛДУ, 1975. – С. 84.*
5. *Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. Навчальний посібник / Гончарук С.Т. – К., 1995. – С. 19.*
6. *Сірант М.М. Значення та роль адміністративної відповідальності в сучасних умовах / Сірант М.М. // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – 2011. – № №5(77). – Ч. 2. – С. 317-321.*
7. *Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія / Валерій Костянтинівич Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.*
8. *Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): Навчальний посібник / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.*
9. *Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т.: / Том 1. Загальна частина / За загальн. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Видавництво Ін Юре, 2005. – 584 с.*
10. *Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. Академіка С.В. Ківалова. – Одеса: Видавництво «Юридична література», 2003. – 896 с.; Адміністративне право України / За ред. Ю.П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 568 с.*
11. *Мельников В.А. Административное право: Учебн. пособие/ Мельников В.А. – Волгоград: ВА МВД России, 2004. – 218 с.*
12. *Попов Л.Л. Административное право: Учебник / Под ред. Л.Л. Попова. – М.: Юристь, 2002. – 514 с.*
13. *Агапов А.Б. Административная: ответственность: Учебник/ Агапов А.Б. . – М.: Статут, 2000. – С. 11.*
14. *Сопільник Л.І. Стандартизація, якість продукції, метрологія, сертифікація в системі адміністративного права: навчальний посібник / Л.І. Сопільник, О.І. Остапенко. – Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2011. – 124 с.*
15. *Чернецький О.Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання / Чернецький О.Л. // Форум права. -2008. -№ 1. –С.439-444 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08col1pp.pdf>.*
16. *Вельський К.С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура/ Вельський К.С. // Государство и право. – 1999. - №12. -С.20-25.*